

Ivan Grbović

GOSPODARI I ZAKONI

Podržano od strane Opštine Pljevlja

Izdavač:
Stihom govorim
www.stihomgovorim.com

Urednik knjige:
Slobodan Zoran Obradović
stihomgovorim@gmail.com

Recenzenti:
mr Bojan Rajović
mr Radoje Femić

Lektor:
mr Ana Simović

Dizajn prve korice
Marko Pejović

Tehnički dizajn:
Vaso Obradović, dipl.ing

Štampa: Grafokarton, Prijepolje

Tiraž: 500 komada

Ivan Grbović

GOSPODARI I ZAKONI

Pljevlja, 2014. godine

PJESMA SUDBINE, LOŠA SREĆA

Sudbino, je li mogla kocka tvoja
da padne na srećnu stranu,
koja bi od riznice beskraj
zaradila blago velikog broja,
velikog broja i bogatog sjaja,
što se u čvrstu leguru spaja
i ima svojstvo zlatno, neraspadivo,
i oblik ima moćnog stroja,
čije bogatstvo ne ište hranu,
koje je spokojno, zasićeno, živo?

*Mogla je, da mi je bolja vještina
bacanja kocke i kockin oblik,
i da u kockanju sreće ima.*

*Ovako, na zaraćenim ukrasima
objeduje mi rđa i prašina,
a suze mi kvase vladarski lik.*

PJESME VJEČNOSTI

KOSTI VJEČNOSTI

Ja sam lobanja vječnosti.

Hiljade lica od mesa na sebe primam.

Ne znam koje, al' neko lice imam.

Jer meso propada, vječne su samo kosti.

SRCE VJEČNOSTI

Ja sam srce vječnosti.
Ja radost, il' bol osjećam.
Ja meso othranim i pohranjujem.
Pa ga se sjećam:
pa ili se trujem,
ili sam puno radosti.

O meso, fino me ugosti!
I ja ću tebe kad fino objedujem!

MESO VJEČNOSTI

Ja sam meso vječnosti.
U meni bol stanuje.
Drevno me srce truje
i bodu me slomljene kosti.
Drevne nažuljene slabosti
mojim tkivom struje.

Pogovori:

MITSKI MODEL PJEVANJA I MIŠLJENJA

Iako je riječ o prvoj autorskoj knjizi, „Gospodare i zakone“ Ivana Grbovića možemo smatrati zbirkom pjesmotvora pjesnika sa već uveliko izgrađenim i samosvojnim pjesničkim vjeruju. Ovu knjigu sa prološkom pjesmom i četiri, po broju zastupljenih pjesama, nejednaka ciklusa, autor je gradio dugo, strpljivo i strogo, sa odgovornim odnosom prema vlastitom poetskom opusu, što, po nesreći, teško da se može smatrati čestim manirrom u savremenoj crnogorskoj pjesničkoj produkciji. Grbović je u svoje prvo, tematsko-motivski homogeno, a formalno hibridno pjesničko ostvarenje (od pjesama pisanih slobodnim stihom, preko vezanog, do pjesama u prozi) uključio, uz prološku, još trideset i dvije pjesme, podijeljene u četiri ciklusa, pri čemu je centralni i najveći ciklus „Vladari nad čovjekom“ u sebe upio i tri manja podciklusa.

Brojčani odnos ciklusa s obzirom na broj zastupljenih pjesama izgleda ovako: „Pjesma sudbine, loša sreća“ (prološka pjesma); „Pjesme vječnosti“ (3); „Zakoni i roditelji“ (4); „Vladari nad čovjekom“ (20); „Moje“ (5). Ovakav odnos ciklusa s obzirom na broj zastupljenih pjesama umnogome

olakšava razumijevanje pjesnikove stvaralačke intencije: cilj je bio da se kroz jednu intimnu vizuru i subjektivni doživljaj ponudi prikaz sila koje gospodare čovjekom. To, uostalom, signalizira i naslov ove knjige. Njenim prologom čitalac biva prvi put susretnut sa pesimističnim osjećanjem i tamnim tonovima koji će dominirati cjelinom ove knjige. U prologu se, takođe, čitalac, upoznaje sa pjesnikovom sposobnošću da zagazi u mitsko polje i da antropomorfizuje, da dâ sposobnost govora predmetnostima koje takvu sposobnost ne posjeduju, kako bi lirski subjekt mogao s njima da stupa u neposredan dijalog. Tako se u prologu dijalogizira sa sudbinom, koju lirski subjekt pita: Sudbino, je li mogla kocka tvoja / da padne na srećnu stranu? Time se postiglo da se pjesnički subjekt već u prologu označi kao igračka sudbine koja, iako predstavljena kao prva među gospodarima, i sama biva prikazana kao robinja svoje loše vještine i poroka, što je sugerisano odgovorom koji sudbina daje: Mogla je da mi je bolja vještina / bacanja kocke i kockin oblik / i da u kockanju sreće ima. U istoj pjesmi iskazuje se sposobnost da se okoštale sintagme kakva je “kocka sudbine” čitaju na nov način. Tačnije, Grbovićeva pjesma kao da nastaje otkrivanjem i proširivanjem semantičkih mogućnosti i asocijativnih nizova koje autor u sintagmi zatiče

Prvi ciklus, naslovljen “Pjesme vječnosti” sav je u znaku antropomorfizacije vremena tj. vječnosti,

koja je još jedan od gospodara. Ni vječnost, kao ni sudbina, nije prikazana bez određenih slabosti. Tako, lobanji vječnosti, premda neuništivoj jer meso propada, vječne su samo kosti, nedostaje znanje o tome koje lice od mesa na sebe prima. Antropomorfizacija je potpuna, pa se stoga i srcu vječnosti pripisuju u istoj mjeri svojstva radosti i bola, dok njeno meso biva trovano srcem i žuljano kostima. U drugom ciklusu koji nosi naslov "Zakoni i roditelji", četiri su pjesme objedinjene motivima stvaranja i postajanja. U prvoj od njih, uz korišćenje ranije osvojene strategije antropomorfizovanja, o stvaranju progovara kolektivni glas jata gavranova. U ovoj pjesmi Grbović tematsko-motivski zakoračuje i u polje nagona i to nagona gladi. Grbovićevu poeziju u značajnoj mjeri odlikuje mitski model pjevanja i mišljenja, stoga ne čudi što se u ovom ciklusu našla i pjesma u kojoj Grbovićev subjekt nudi sopstvenu reinterpretaciju mita o stvaranju: Gluva majka, vasiona / sva svoja sebična blaga skupi / iz svih svojih borbi, iz svih vremena / sve svoje dade da mene kupi. Pjesma "Bježanje, građenje staze, hroma vučica" snaži ranije poslatu poruku o postojanju slabosti čovjekovih gospodara, na osnovu kojih se uspostavlja jasan paralelizam između čovjeka i viših sila, pri čemu su više sile mogle biti viđene kao više i nadmoćnije jedino s obzirom na čovjeka. O identifikaciji lirskog subjekta sa putem koji mu je dodijeljen govori poslednja pjesma u ovom ciklusu.

Pjesmom "Gospodari" koja otvara centralni i najveći ciklus u ovoj knjizi, ciklus "Gospodari nad čovjekom", tematizuje se odnos između sluge i gospodara koji se definiše kao odnos uzajamne kreativnosti, ali i destruktivnosti: Mnom vlada onaj što me pokreće / I tjera me da ga ubijam i služim. Nakon ove pjesme dolazi prvi podciklus, za koji se čini da pravi i prvi odmak od dotadašnjim tkivom zbirke uspostavljenih mračne atmosfere i tona. Taj podciklus se sastoji od tri pjesme i govori o ljubavi, koja se buduću da se naslanja na semantički niz koji govori o gospodarima i sama mora doživjeti kao jedan od čovjekovih gospodara. Motivi gospodara su nekad oslojeni i kontekstom zaštitnika i nekog od koga lirska instanca moli za spas, za šta je primjer pjesma "Ne daj me", u kojoj se subjekt lajtmotivski samoodređuje stihom "Ja sam mali, ne!" "Ljetopis vladara, onih malih, onih velikih, onih sa krunom, onih bez nje" prva je pjesma u prozi zastupljena u ovoj knjizi. Asindetonom koji se javlja u naslovu signalizirana je univerzalnost poruke. U ovoj pjesmi lirski subjekt uzima lik ljetopisca i tom liku biva podređen i prema njemu stilizovan jezik ovog zapisa. Lik ljetopisca je ono što ovu pjesmu objedinjuje sa sledećom po redu u zbirci, pjesmom "Vladar i prosjak".

Poslednji ciklus knjige nosi naslov "Moje" i svojim okretanjem ka ličnoj mitologiji čini kontrapunkt ranije zastupljenim ciklusima koji su govorili o kolektivnim mitovima. U pjesmi "Zelena

boja" donosi fascinaciju zelenom bojom ističući njenu dominaciju u prirodi i njenu ljepotu koja biva personifikovana, dok je u "Paučini" snažno istaknut humanistički princip lirskog subjekta koji se identifikuje sa paukom: Da li i tebe nemiri muče? Posljednja zastupljena pjesma "San mrtvog boga", spada među one rijetke u ovoj knjizi, ispjevane značajno optimističnijim tonom: Ako ikada umreš / Ako sagoriš u požaru / Ako umre naš svijet / Ako se raspadne kao mrtvac / Ako zaudari lešina kroz vječitu vasijsku noć / to neće biti naš kraj! Na njenom kraju nam se ekstatičnim tonom saopštava beskrajno povjerenje u ideju besmrtnosti i mogućnost čuda, što sve navodi na pomisao da je Grbović, uprkos tome što nam na velikom broju mjesta nudi zatamnjenju sliku svijeta, ustvari pjesnik vitalističke poetike.

Knjiga "Gospodari i zakoni" Ivana Grbovića spada u najbolja ostvarenja crnogorskih pjesnika mlađe generacije i zbog toga je na kraju ovog teksta sa velikim zadovoljstvom preporučujem čitaocima.

mr Bojan Rajević

JOŠ JEDNOM O VJEČNOM BOLU

Oduvijek su gospodari i zakoni nužno zlo čovjekovo. I tamo gdje je slobodna misao težila da nadživi gospodare i zakone, ili da im barem parira, rodila se poezija. Takav je slučaj sa zbirkom pjesama *Gospodari i zakoni* Ivana Grbovića, koja nastaje kao postojana rezultanta sumnje u vječito kosmičko ustrojstvo, čiji se gospodari, iako nevidljivi, smijulje nad svojim zakonima konačnosti kojima se čovjek uzaludno opire.

Grbović se tuži na sudbinu i lošu sreću, čija kocka pada na pogrešnu stranu, nezavisno od vještine bacanja. Međutim, Grbovićev bol je vječni bol, Adamov bol, i u njemu nema lične rezignacije. Ona je iznenađujuće univerzalna, zbog čega inicijalni ciklus pjesničke zbirke nosi naziv *Pjesme vječnosti*. U ovom ciklusu, prateći anatomski princip, Grbovićev poetski glas insistira na istosti s djelovima univerzuma, pokušavajući da pojedničano suzbije opštim, malo velikim i trošno trajnim. Na mjestima ukrštanja ove dvije perspektive rađa se poezija, turobno narativna, srećno neuritmičena i koherentna poput logičkog iskaza.

Drugi poetski ciklus, naslovljen kao *Zakoni i roditelji*, sugerije vječnu zakonomjernost potčinjavanja i profilacije egzistencije na način nespojiv sa snom o dostojanstvenom životu. Opozitni odnos u ovim stihovima, uspostavljen na relaciji pjesničko ja - vasiona, protestuje protiv nemilosrdnosti metafizičkih zakona i strogoće

roditelja, koji svoje čedo ostavlja u patnji. Sličnu motivsku arhitektoniku sretamo i u poetskoj cjelini *Vladari nad čovjekom*, u kojoj je dijalog s vječnim gospodarima i zakonima najintenzivniji. Ovdje je eksplicirana suština čovjekovog metafizičkog stradanja. Grbovićev lirski glas univerzalnost patnje ilustruje ambivalentnim odnosom prema Bolu, koji je jednovremeno i pokretač i vladalac, koji traži poslušnost, a zaslužuje ubijanje.

On se zove Bol, Smrt je brat njegov.

Dijalog s Bolom i Smrću najpotpunije oslikava srž Grbovićeve poetike. Svjestan da nema izgleda na trijumf, ali ni prava na predaju, Grbović se pozicionira kao predstavnik i zaštitnik opredmećenog svijeta putenosti, svjestan stida. Stid, uslovljen ponižavajućom golotinjom pred jačim i svevidećim, nekada proizvodi želju za spasenjem i bijegom. Ovaj eskapistički momenat prati infantilna perspektiva, posredstvom koje poetski subjekt traži zaštitu u prednatalnom iskustvu i prividno bezbjednoj egzistenciji.

Dijalog (preciznije rečeno - obračun) s drevnim životnim datostima Grbovićev poetski subjekt izvodi preuzimajući biblijski diskurs. Podražavanje biblijske leksike, međutim, označava sadržajno i simboličko kontrastiranje koje se izvodi zazivanjem prvotnog čovječjeg iskustva. Uz biblijske reminiscencije, duhovna samospoznaja ima u sebi i patinu istočnjačke i antičke riječi, kojima se doziva iritantna istina o uzaludnosti uspinjanja prema Bogu. Grbovićev poetski glas, međutim, ne ostaje u statusu razočaravajućeg poniženja. Želja za participacijom u velikom egzistencijalnom zamešateljstvu generiše *Bogumilsku knjigu*, a jeretička priroda ovih redova umjetnička je

transpozicija drevnog obraćanja Bogu, s molbom da oprosti malu šalu na njegov račun u ime velike šale koju je čovjeku priredio. Arhaičnost jezika kojim se Grbović služi samo dodatno utvrđuje misao da staru patnju treba opjevati primjerenim riječima. Zadržavanje na motivima tamne, nagonске prirode Grbovićevu zbirku poezije čvrsto vezuje uz stablo poetskog naturalizma. Ovim načinom se postupno i sistematično gradi naličje optimističke vizije svijeta, vladar iz sjenke – Haos.

Poslednja poetska cjelina, *Moje*, ionako istaknutu subjektivnu perspektivu čini razuzdanom u vlastitom bolu i nihilističkoj težnji. Stoga lirski glas *kuka, plače, leleče i rida*, zadržavajući svoje pravo na sasvim običnu, ljudsku patnju. Patnja je pritom realizovana višestruko: i kao lični doživljaj i kao nagovještaj skore vasijske katastrofe, iza koje neće ostati ni sjećanje. Idejnost zbirke pjesama *Gospodari i zakoni* je, dakle, još jedan čovječiji trzaj nad sablažnjivošću vječitih gospodara i zakona, ili još jedno bugarenje o vječnom bolu. Pesimističku galaksiju Ivana Grbovića podnošljivo čini spremnost da se o njoj pjeva, i da se, u duhu stare običajnosti, Nečastivi odagna najmoćnijim oružjem – visprenom riječju. Tako se konstituiše hijerarhijski lanac u kojem je čovjek potčinjen metafizičkim gospodarima i zakonima, a riječ potčinjena čovjekovoj moći da je oblikuje i upotrebi. Zagonetke vječnosti našle su se pod opsadom istinske umjetničke riječi ove knjige, postajući manje strašne. A to je, u razjapljenoj ontološkoj praznini, podvig dostojan divljenja.

mr Radoje FEMIĆ

Sadržaj:

PJESMA SUDBINE, LOŠA SREĆA	5
PJESME VJEČNOSTI	
KOSTI VJEČNOSTI.....	9
SRCE VJEČNOSTI	10
MESO VJEČNOSTI.....	11
ZAKONI I RODITELJI	
MATI GAVRANOVA, GLAD,STVARANJE.....	15
STVARANJE, TRGOVINA	17
BJEŽANJE, GRAĐENJE STAZE, HROMA VUČICA	18
KRUG, PODUDARNOST	19
VLADARI NAD ČOVJEKOM	
GOSPODARI	23
PJESMA LJUBAVI PRVA	24
PJESMA LJUBAVI DRUGA.....	25
PJESMA LJUBAVI JEDINA	26
NE DAJ ME.....	27
LJETOPIS VLADARA. ONIH MALIH, ONIH VELIKIH, ONIH SA KRUNOM, ONIH BEZ NJE	28
VLADAR I PROSJEK.....	29
SMRTI U RAJU.....	30
SLOVO LJUBAVI, ILI SLOVO PADA	
ANGELSKOG	32
BOGUMILSKA KNJIGA POSTANJA	33
PJESME SA DRUGOG SVIJETA	36
Beskraj	36
Drvo.....	38
Knjiga stajanja	39
DOBA MATERI	40
DOBA NEROTKINJE	43

PJESMA BLUDNICE	45
SVETAC	46
KAD PLAČU LJUDI.....	47
NEPOZNATO	48
ZABORAVLJENO	49
MOJE.....	51
ZELENA BOJA	53
PAUČINA.....	57
SJENKA	59
PLAČ USAMLJENIH.....	61
SAN MRTVOG BOGA	63
Pogovori:.....	67
MITSKI MODEL PJEVANJA I MIŠLJENJA.....	67
JOŠ JEDNOM O VJEČNOM BOLU	73

Ivan Grbović je rođen 1988. godine u Pljevljima. Studije južnoslovenskih književnosti završava u Nikšiću. Iako se pisanjem bavi još od gimnazijskih dana, *Gospodari i zakoni* su mu prva knjiga.

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-634-14-8

COBISS.CG-ID 26356240